

Цивільно-правові особливості статуту як установчого документа корпоративного інвестиційного фонду
уставный капитал юридического лица или за счет которых приобретены акции
необходимо учитывать имущественные права и интересы обоих супругов.

Ключевые слова: корпоративные права, общая совместная собственность, супруги, раздел имущества, юридическое лицо.

Vintonyak N.D. «The division of corporate rights» in the division of joint ownership

The article is devoted to the «separation of corporate rights» in the division of joint matrimonial property. This issue at the legislative level is the least regulated. Today, unfortunately, there is no clear approach to the «separation of corporate rights» in the division of common property. The problem is particularly relevant when one spouse becoming a founder (participant) of legal entity transmits it property owned by spouses on the right of joint ownership or makes the purchase of shares by joint funds (property). The attention is focused on the «division of corporate rights» of marriage, namely money (property) that were transferred to the share capital of legal entity or through which the acquired shares must take into account the property rights and interests of both spouses.

Keywords: a corporate rights, the common property, a spouses, the division of joint ownership, the legal entity.

Данилюк М.Б.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ СТАТУТУ ЯК УСТАНОВЧОГО ДОКУМЕНТА КОРПОРАТИВНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ФОНДУ

УДК 347.191.11:330.322.16

Постановка проблеми. Фундаментом розвитку сильної, економічно стабільної сучасної правової держави є різноманіття організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права. Економіко-правова реформа, що провадиться в Україні з 90-х років ХХ століття, зумовила наявність системи нормативних актів, які визначають правовий статус різних видів юридичних осіб приватного права. Однак існування значної кількості законодавчих актів привело до створення різних концепцій правового регулювання однорідних за своєю правовою природою відносин. Зокрема, це стосується відносин, які виникають при створенні юридичних осіб приватного права, в тому числі, при розробці та затвердженні установчих документів. Слід зазначити, що питання створення юридичних осіб приватного права були предметом досліджен-

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ня представників різних галузей права, зокрема: В.І.Борисової, С.М.Братуся, О. М. Вінник, І. М. Кучеренко, О.Р.Кібенко, В.М. Кравчука, І. В. Спасибо-Фатєєвої, П. П. Черевко та інших. Серед значної кількості юридичних осіб приватного права особливу увагу привертають ті, які за своєю правовою природою належать до корпоративних. На них зорієнтовані наукові пошуки відомих вчених у галузі корпоративного права, а саме, В. А. Васильєвої, А. В. Зеліско, О. І. Зозуляк, В. В. Луця, І. Б. Саракун та інших. Предметно питання, пов'язані із установчими документами юридичних осіб приватного права, досліджувалися Т.І. Бровченко. Окремі аспекти діяльності виключно інститутів спільного інвестування розглядалися у працях О. А. Слободяна, В. І. Бірюкова. Правові проблеми створення юридичних осіб приватного права в зазначених працях стосувались правового статусу окремих видів юридичних осіб або ж проблем дослідження публічно-правових відносин, які виникали при їх створенні. Системних наукових пошуків в сфері цивільно-правових відносин, які виникають при створенні корпоративних інвестиційних фондів в Україні та розробленні ними установчих документів, не провадилося. З огляду на це тема наукової статті є актуальною.

Виклад основного матеріалу. Згідно чинного законодавства України юридичні особи приватного права створюються відповідно до волевиявлення засновників на основі ними розроблених та затверджених установчих документів [1]. Як зазначено у Законі України „Про інститути спільного інвестування” від 05.07.12р. (далі – ЗУ „Про ІСІ”), інвестиційні фонди (далі – КІФ) створюються у формі акціонерного товариства і провадять виключну діяльність із спільного інвестування. Такий фонд є юридичною особою, а його засновниками можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи [2]. Відповідно до ст. 87 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи. Частина 2 наведеної статті вказує, що установчим документом товариства є затверджений учасниками статут або засновницький договір [1]. Згідно із прямою вказівкою ст. 11 Закону основним установчим документом КІФ є статут [2]. В науковій літературі

зазначається, що статут – це особливий локальний нормативний акт, який набуває юридичної сили з моменту державної реєстрації юридичної особи, визначає її правове становище, регулює відносини між засновниками і юридичною особою, а його положення є обов’язковими не тільки для останньої, а й для її контрагентів [3]. Спеціальними нормами Закону передбачаються особливі положення щодо установчих документів КІФ, які зумовлені виключним характером їх діяльності. З приводу особливостей змісту установчих документів В.І. Борисова зазначає, що юридичні особи відповідно до законодавства України, мають різну правову природу і, виходячи з цього, ст. 88 ЦК України імперативно встановлює ті вимоги, яким повинні відповідати їхні установчі документи [3]. Такі вимоги мають універсальний характер і згідно із ст. 88 ЦК України до них належать: найменування юридичної особи, органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, якщо додаткові вимоги щодо змісту статуту не встановлені Кодексом або іншим законом [1]. Щодо досліджуваних нами юридичних осіб вказані загальні вимоги не застосовуються в силу наявності спеціальних норм. Стаття 11 ЗУ „Про ІСІ” передбачає ряд спеціальних вимог щодо змісту статуту, пов’язаних із виключною правоздатністю КІФ, зокрема, статут корпоративного фонду повинен містити відомості про: повне найменування корпоративного фонду українською мовою; тип корпоративного фонду; вид корпоративного фонду; клас інвестиційного фонду; належність корпоративного фонду до венчурного або біржового фонду; спільне інвестування як виключну діяльність корпоративного фонду; обмеження щодо діяльності відповідно до цього Закону; строк діяльності корпоративного фонду у разі, якщо такий корпоративний фонд є строковим; розмір статутного капіталу; номінальну вартість і загальну кількість акцій корпоративного фонду; порядок виплати дивідендів учасникам корпоративного фонду (для закритого корпоративного фонду), крім випадків, якщо статутом передбачено, що виплата дивідендів не здійснюється. Статутом КІФ не може бути передбачено надання засновникам додаткових прав чи повноважень щодо інших його учасників, а

також статут корпоративного фонду може містити інші положення, що не суперечать законодавству [2].

На основі викладеного спробуємо охарактеризувати специфічні вимоги до змісту статуту, притаманні саме КІФ. Отже, відповідно до норм ЗУ „Про ІСГ”, статут повинен містити повне найменування корпоративного фонду українською мовою. Згідно із ст. 90 ЦК України юридична особа має своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму. Найменування юридичної особи вказується в її установчих документах і вноситься до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців [1]. Вимоги щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 05.03.2012 № 368/5 (далі – Вимоги). Відповідно до ч.6 ст.11 ЗУ „Про ІСГ” та п. 2.10 Вимог – у найменуванні корпоративного фонду, наведеному в його статуті, обов’язково зазначаються слова «корпоративний інвестиційний фонд», тип, вид, клас (у разі якщо фонд є спеціалізованим або кваліфікаційним) фонду та належність його до біржового або венчурного фонду. Словосполучення „корпоративний інвестиційний фонд” може використовуватися лише в найменуванні інститутів спільного інвестування, створених згідно із Законом України „Про ІСГ” [4]. Ч. 3 ст. 90 ЦК України [1] та ст. 17 Закону України „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” встановлюють, що найменування юридичної особи повинно включатися до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [5]. Відповідно до наведеного Закону кожна юридична особа повинна мати найменування, яке складається з двох частин – організаційно-правової форми і назви. Тобто найменування юридичної особи має містити інформацію про характер її діяльності. Оскільки ЗУ „Про ІСГ” не уточнює зміст поняття „повне найменування”, а якщо звернутись до Вимог, то можемо зробити висновок, що законодавець орієнтує нас на те, що організаційно-правова форма таким чином підміняється поняттям „корпоративний інвестиційний фонд”. Звернення до практики застосування вказаних норм Закону свідчать, що ці юридичні особи використовують

такі найменування: ПАТ ІД КІФ „Капіталіст” (публічне акціонерне товариство інтервальний безстроковий диверсифікований корпоративний інвестиційний фонд); ПАТ ЗНКІФ „Синерія – 4” (публічне акціонерне товариство закритий недиверсифікаційний корпоративний інвестиційний фонд) та ін. Тобто у наведених найменуваннях вказується організаційно-правова форма, тип та вид КІФ [6]. Як бачимо, досліджуючи питання щодо найменування КІФ, ми повинні опиратися як на загальні вимоги щодо написання найменування юридичної особи, так і спеціальні, тобто розглядати кожний елемент поняття „повне найменування КІФ” не окремо, а висвітлити все разом, а саме організаційно-правову форму, в якій створюється дана юридична особа, тип, вид, клас та його належність до венчурного чи до біржового. Серед наведених елементів особливу увагу привертає тип КІФ. Ст. 8 Закону „Про ІСІ” вказує лише на створення КІФ в формі АТ, не містячи вказівки на його тип (ПАТ чи ПрАТ). Стаття ж 11 Закону містить вимоги до відомостей, що зазначаються у статуті даної юридичної особи, і в частині про тип КІФ, вказує, що корпоративний фонд може бути відкритого, інтервального та закритого типу. Поняття та характеристика перерахованих типів наводиться в ст. 7 Закону [2]. Відмінність між наведеними типами ІСІ залежить від порядку викупу акцій фондом на вимогу учасника. Поняття публічного та приватного АТ міститься в ст. 5 та ст. 24 Закону „Про АТ”, згідно із якими публічне акціонерне товариство може здійснювати публічне та приватне розміщення акцій. Отже, основна відмінність в них полягає у засобі розподілу акцій [7]. Можемо констатувати розбіжність застосування поняття типу КІФ в Законах „Про ІСІ” та „Про АТ”. Згідно Закону України „Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” від 15.03.2001 № 2299-III (далі Закон № 2299-III), який діяв до 1 січня 2014 року, КІФ утворювались у формі відкритого акціонерного товариства [8]. А оскільки корпоративний фонд, згідно ст. 8 згаданого закону, створювався відповідно до законодавства з питань діяльності АТ з урахуванням особливостей встановлених Законом №2299-III, то, відповідно, коли вступили в силу зміни до законодавства про АТ, фактично корпоративні фонди стали публічними

АТ. Законом України „Про інститути спільного інвестування”, який вступив в силу 1 січня 2014 року, передбачається повна відповідність норм ЗУ „Про АТ”, але в даному законі прописано, що дія цього закону не поширюється на акціонерні товариства, які створені, діють та припиняються відповідно до законодавства про ІСІ. І, аналогічно в ЗУ „Про ІСІ” зазначено, що законодавство про АТ не застосовується до регулювання діяльності корпоративних фондів. Таким чином, законодавець, виводячи ІСІ з під дії ЗУ „Про АТ”, насправді запроваджує специфічну модель АТ під назвою ІСІ. Специфічною особливістю для КІФ є вид та клас, в якому вони можуть створюватися. ЗУ „Про ІСІ” вказує, що КІФ можуть бути чотирьох видів: диверсифікованого, недиверсифікованого, спеціалізованого та кваліфікаційного. Відмінність між видами полягає у тому, в який клас активів вони здійснюють інвестування. Щодо класу, то суть даного поняття не розкривається, а тільки зазначається, що найменування КІФ повинно містити відомості про клас інвестиційного фонду. Тобто, виходить, що в найменуванні вказується в який клас активів здійснює інвестування КІФ. Стаття 48 ЗУ „Про ІСІ” передбачає, що активи ІСІ можуть складатися з цінних паперів, коштів, у тому числі в іноземній валюті, банківських металів та інших активів, передбачених законодавством. Також відповідно до Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку „Про затвердження Положення про склад та структуру активів інституту спільного інвестування” від 10.09.2013 № 1753, активи ІСІ складаються з грошових коштів, у тому числі в іноземній валюті, на поточних та депозитних рахунках, відкритих у банківських установах, банківських металів, об’єктів нерухомості, цінних паперів, визначених Законом України „Про цінні папери та фондовий ринок”, цінних паперів іноземних держав та інших іноземних емітентів, корпоративних прав, виражених в інших, ніж цінні папери, формах, майнових прав і вимог, а також інших активів, дозволених законодавством України, з урахуванням обмежень, установлених Законом безпосередньо для конкретних типів та видів інвестиційних фондів [9]. Поняття класу активів наводиться в Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій

підприємств і організацій та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [10]. А тому, сфера застосування даного поняття стосується в більшій мірі бухгалтерського законодавства. В економічній літературі зазначається, що активи – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому [11]. В бухгалтерському обліку існує поняття „інші активи” до яких план рахунків бухгалтерського обліку відносить довготривалі цінні папери. Дане поняття можна ототожнити з поняттям класу активів зазначеному в ЗУ „Про ІСІ”. Ще однією класифікацією КІФ є те, що вони можуть належати до венчурного або до біржового фонду. Відповідно до ч. 9 ст. 7 даного Закону біржовими ІСІ можуть бути відкриті спеціалізовані інвестиційні фонди класів, зазначених у пунктах 5 і 6 частини п'ятої цієї статті, тобто індексні фонди та фонди банківських металів. Венчурний фонд, зазначено в ч. 10 ст. 7, є недиверсифікований ІСІ закритого типу, який здійснює виключно приватне розміщення цінних паперів ІСІ серед юридичних та фізичних осіб [2].

На основі викладених положень можна стверджувати про відсутність в Законі „Про ІСІ” чіткого розмежування застосування понять типів ІСІ (в розрізі застосування одного і того ж поняття в Законах „Про ІСІ” та „Про АТ” в різних значеннях), а також понять видів та типів ІСІ (адже встановлені в Законі „Про ІСІ” типи нічим не відрізняються від механізму конструювання видів ІСІ). Окрім того, положення Закону „Про ІСІ” не містять суттєвої відмінності у ідентифікації КІФ в якості спеціалізованих чи то кваліфікаційних фондів. З метою уникнення надмірної кількості видів ІСІ достатнім видається вказівки на клас активів, у які інвестуються залучені від інвесторів кошти. Для усунення полісемії щодо термінів у законодавстві варто узгодити усі типи і види КІФ, які повинні визначатися в найменуванні. Видається за доречне всі ймовірні варіанти функціонування КІФ, передбачені в ЗУ „Про ІСІ”, кваліфікувати в якості виду ІСІ. Оскільки в основі виокремлення кожного із них знаходиться один класифікаційний критерій.

Наступною особливістю спеціальних відомостей, які повинні міститись у статуті КІФ є спільне інвестування як виключна діяльність корпоративного фонду. Вид виключної діяльності зустрічається у багатьох нормативно-правових актах. Так, згідно із ч. 1 ст. 16 Закону України „Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 р. № 3480-ІУ поєднання професійної діяльності на фондовому ринку з іншими видами професійної діяльності, за винятком банківської, не допускається, крім випадків, передбачених законом [12]. Питання виключної правоздатності юридичних осіб приватного права розглядалися у працях О. І. Зозуляк. При дослідженні даного питання науковець бере за основу даної цивільної категорії мету та вид діяльності останньої. Вчена наголошує, що для характеристики виключної правоздатності визначальним є вид діяльності, а не її мета. Виключна діяльність у конструкції виключної правоздатності виступає замість мети у конструкції загальної та спеціальної правоздатності юридичних осіб. Виключна правоздатність включає в себе права та обов’язки, які можуть не відповідати меті створення юридичної особи, проте не розходяться із видом діяльності [13]. Виключним видом діяльності для КІФ є спільна діяльність, і, враховуючи специфіку діяльності корпоративного фонду, чинне законодавство встановлює певні обмеження щодо його діяльності, які наводяться в ст. 14 Закону [2].

Щодо інших відомостей, які повинні міститися у статуті, то вони є такими ж як і у юридичних осіб, які утворюються у формі акціонерних товариств із своїми певними особливостями згідно до законодавства, що регулює діяльність ІСІ. На основі викладеного бачимо, що наведені відомості статуту КІФ перебувають між собою у тісному зв’язку та взаємозалежності, наводяться у певному порядку і характерні виключно для КІФ. Усі розглянуті спеціальні вимоги зумовлені виключною правоздатністю КІФ. Кожна із них є основою та, водночас, продовженням попередньої. Загальні відомості, які зазначаються у статуті юридичної особи, накладаючись на організаційно-правову форму КІФ, набувають особливого забарвлення та проявляються уже при переліку відомостей спеціального характеру.

1. Цивільний кодекс України : закон України № 435-IV від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Про інститути спільного інвестування : закон України № 5080-VI від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
3. Цивільне право: Підручник: у 2 т.. / [В.І.Борисова, Л.М.Баранова, Т.І.Бегова та ін.] ; за ред. В.І.Борисової, І.В.Спасибо-Фатєєвої, Л.В.Яроцького. – Х. : Право, 2012. –Т. 1. – 656 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com>
4. Вимоги щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу : наказ Міністерства юстиції України від 05.03.2012 № 368/5, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 05.03.2012 за № 367/20680 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : закон України № № 755-IV від 15.05.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Офіційний сайт української асоціації інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.uaib.com.ua.
7. Про акціонерні товариства: закон України № 514-VI від 17.09.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
8. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” № 2299-III від 15.03.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
9. Про затвердження Положення про склад та структуру активів інституту спільного інвестування: НКЦПФР; Рішення, Положення № 1753 від 10.09.2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
11. Основи підприємницької діяльності: М.П. Поліщук, П.П. Михайленко, Житомир: ЖІТІ, 2000. – 172 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/21872/>
12. Про цінні папери та фондовий ринок: закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

13. Зозуляк О. І. Виключна провоздатність юридичних осіб як вид цивільної провоздатності / О. І. Зозуляк // *Юридична Україна*, № 2, 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.info-pressa.com

Данилюк М. Б. Цивільно-правові особливості статуту як установчого документа корпоративного інвестиційного фонду

Основною формою підприємницьких структур, що забезпечують розвиток ринкової економіки, є юридичні особи корпоративного типу, про що свідчить як світовий, так і вітчизняний досвід. Серед організаційно-правових форм таких юридичних осіб найбільшу увагу теоретиків та практиків привертають ті, які здатні бути ефективним інструментом реалізації інвестиційної діяльності. Особливе місце займають інститути спільного інвестування, а саме, корпоративні інвестиційні фонди, які є найбільш привабливим механізмом залучення інвестиційних ресурсів в економіку. В статті розкрито поняття корпоративного інвестиційного фонду та проведено первинну цивільно-правову характеристику його установчих документів.

Ключові слова: юридична особа приватного права, інститут спільного інвестування, корпоративний інвестиційний фонд, акціонерне товариство, установчі документи юридичної особи, установчі документи корпоративного інвестиційного фонду, статут юридичної особи, статут корпоративного інвестиційного фонду.

Данилюк М.Б. Гражданско-правовые особенности устава в качестве учредительного документа корпоративного инвестиционного фонда

Основной формой предпринимательских структур, обеспечивающих развитие рыночной экономики, являются юридические лица корпоративного типа, о чем свидетельствует как мировой, так и отечественный опыт. Среди организационно-правовых форм таких юридических лиц наибольшее внимание теоретиков и практиков привлекают те, которые способны быть эффективным инструментом реализации инвестиционной деятельности. Особое место занимают институты совместного инвестирования, а именно, корпоративные инвестиционные фонды, которые являются наиболее привлекательным механизмом привлечения инвестиционных ресурсов в экономику. В статье раскрыто понятие корпоративного инвестиционного фонда и проведена первичная гражданско-правовая характеристика его учредительных документов.

Ключевые слова: юридическое лицо частного права, институт совместного инвестирования, корпоративный инвестиционный фонд, акционерное общество, учредительные документы юридического лица, учредительные документы корпоративного инвестиционного фонда, устав юридического лица, устав корпоративного инвестиционного фонда.

Danyluk M.B. Features of civil status as constituent document of corporate investment fund

The main form of business structures that ensure the development of a market economy, are legal entities corporate type, as evidenced by both global and domestic

experience. Among the legal forms of entities most attention of theorists and practitioners attract those who are able to be an effective tool of investment. Among others the collective investment institution, namely, corporate funds, which are the most attractive and powerful mechanism of attraction of investments in the economy. In the article the concept of corporate investment funds is discovered and conducted initial civil characteristic its constituent documents.

Keywords: entity of private law, collective investment, corporate investment fund, stock company, the constituent documents of a legal entity, the constituent documents of a corporate investment fund, the charter of legal entity, the charter of corporate investment fund.

Зозуляк О.І.

НЕПІДПРИЄМНИЦЬКА КОРПОРАЦІЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАК

УДК 347.191.1

У ході дослідження інституту юридичної особи, нами уже неодноразово піднімалась проблема щодо підбору ознак, які характеризують юридичну особу корпоративного типу або так звану корпорацію [1, с. 79-85; 1, с. 67]. Абсолютно сприймаючи ідею щодо доцільності піднесення закріпленого в Цивільному кодексі України (далі - ЦК України) поділу юридичних осіб на товариства та установи до вищого класифікаційного критерію поділу юридичних осіб - за специфікою устрою на юридичні особи унітарного та корпоративного типу, що забезпечить існування різних, проте вичерпних організаційно-правових форм юридичних осіб, як підприємницьких, так і непідприємницьких та вирішить ряд інших проблем, передусім в частині логіки побудови системи юридичних осіб в цілому. За таких умов є потреба у напрацюванні теоретичної моделі так званої непідприємницької корпорації або юридичної особи корпоративного типу, які у цілях даного дослідження нами сприймаються як тотожні поняття.

Якщо поняття корпорація є відомим вітчизняній цивілістиці, то поняття «непідприємницька корпорація» зовсім недавно увійшло у термінологічний словник вітчизняних науковців, адже традиційно під корпорацією розуміється виключно підприєм-